

The vocabulary of common language differs from literary one by the specific of semantic construction of the saying that cannot exist in codified literary language (CLL) which are an inversion; linguistic configuration gap; violation of the sequence; the opportunity to include the words, sayings, abbreviations that cannot be used in CLL. Nonetheless, they have an essential expressive coloring.

Therefore, the authors of newspapers use the expressive tools of colloquial language that can provide the figurativeness, emphasis, and some brevity of the text. The functionality of the common verbal language in the newspaper-journalistic discourse is influenced by the linguistic factor of its semantic structure which actualized elements are able to satisfy the pragmatic factors of novelty and indistinctness.

Key words: *journalistic style, verbal colloquial language, discourse, communication, language, vocabulary.*

Отримано: 25.01.2018 р.

УДК 811.161.2'373.611:001.4:792.8

І. А. Федькова, Н. Б. Ладиняк

СУФІКСАЦІЯ ЯК СПОСІБ ТВОРЕННЯ ХОРЕОГРАФІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Українське термінознавство має низку досліджень, у яких висвітлено проблеми термінотворення. Багато праць видатних мовознавців (В. Горпинича, І. Ковалика, М. Плющ, Н. Клименко, Л. Полюги та ін.) присвячено дослідженням проблем словотвору. В українському термінознавстві словотвір окремих терміносистем досліджували О. Литвин, І. Кочан, З. Куньч, І. Проник, Л. Козак, Г. Наконечна та ін. Проте хореографічна терміносистема не була предметом окремого дослідження. Актуальність розвідки полягає в тому, щоб з'ясувати загальні й специфічні закономірності творення хореографічної термінології, що дозволить спрогнозувати тенденції її подальшого розвитку, впорядкування та внормування.

Мета статті – проаналізувати суфіксальний спосіб творення української хореографічної термінології, визначити специфіку дериватологічних процесів цієї терміносистеми.

Словотвір є одним із головних джерел поповнення лексичного складу мови. «Словотвірний аспект стосується сфери мовної діяльності людини, спрямованої на забезпечення процесів номінації, створення мотивованих однослівних знаків мови. Завдяки словотворенню словниковий склад мови залишається відкритою динамічною системою» [6, 20]. Значна кількість слів української мови утворена морфологічним способом. У цьому процесі чільне місце посідає афіксація, тобто деривація за допомогою афіксальних морфем: префіксів, суфіксів, префіксів і суфіксів одночасно, постфіксів, флексій [5, 167]. На думку І. Ковалика, цей спосіб словотворення є найпоширенішим і найпродуктивнішим в українській та інших слов'янських мовах, він «полягає у з'єднуванні афіксальних морфем з кореневою частиною слова в одне слово за певними тенденціями, що існують у мові на різних етапах її розвитку» [4, 19].

Творення термінів відбувається за рахунок внутрішніх ресурсів мови від термінів, які усталилися, або від загальноновживаних одиниць літературної мови. При цьому суфікси, які виявляються через ті чи ті обставини найзручнішими для побудови нових термінів, запозичуються, як правило, з загального дериваційного фонду.

Однією з вимог до терміна (диференційних ознак) є номінативність, тобто здатність номінувати наукові поняття, які належать до різних логічних, а також логіко-граматичних категорій. У хореографічній термінології виділяємо терміни-іменники (*танцівник, балетки*), терміни-дієслова (*вальсувати, брейкувати*), терміни-прикметники (*фокстротний, румбовий*), які можуть бути як похідними, так і непохідними утвореннями. За допомогою способів словотвору та засобів морфеміки творяться номінативні одиниці різних онемасіологічних категорій (предметності, процесуальності та атрибутивності), які, своєю чергою, належать до певних частин мови.

Хореографічні терміни утворені способами словотворення, які властиві саме українській мові. До складу власне української термінологічної лексики зараховуємо слова, утворені за допомогою українських афіксів від запозичених твірних основ. Наприклад, терміни *балет* (італ.), *вальс* (нім.), *канкан* (фр.), *румба* (ісп.), *фокстрот* (англ.) – запозичені із зазначених мов, але похідні від них терміни *балетний, вальсовий, канкановий, румбовий, фокстротний* та багато інших є власне українськими.

Суфіксальний спосіб словотворення (додавання до твірної основи суфікса) є одним із найпродуктивніших у творенні хореографічної лексики. Суфікси, приєднуючись до різних основ,

утворюють терміни з новими лексичними значеннями на позначення певних понять об'єктивної дійсності. За допомогою суфіксів утворено численну кількість слів – іменників, прикметників, дієслів. Найпродуктивнішим суфіксальний спосіб виявляється в разі творення іменників, що пояснюють «найбільшою кількістю іменникових суфіксів в українській мові» [2, 117].

Іменники зі значенням особи, назв танцювальних реалій, абстрактних понять утворені суфіксальним способом. Оскільки хореографічна лексика – вузькоспеціальна, то кількість іменників зі значенням особи є невеликою. В українській мові зафіксовано низку лексем на позначення особи, яка так чи так пов'язана з танцем (професійна діяльність, захоплення тощо). Вони творяться за допомогою таких найпоширеніших суфіксів:

– **-ант-**: *номінант* (учасник танцювальних змагань), *дипломант* (людина, яка нагороджена дипломом за вдалий виступ на змаганні, фестивалі тощо);

– **-ист-** (**-іст-**): *джазист*, *танцюрист*, *соліст*, *фіналіст*, *брейкіст*;

– **-ник-**: *танечник*, *балетник*, *постановник*.

Унаслідок запозичень до української хореографічної лексики потрапив суфікс **-ер-** на позначення особи: *брейкер* (*брейкдансер*), *хіп-хопер* (*хопер*), *крампер*.

Найменування з предметним значенням називають переважно танцювальні рухи, які також часто утворені суфіксальним способом. Від дієслівних основ утворені іменники за допомогою таких суфіксів:

– **-ач-** (**-ак-**): *гопати* – *гопак*, *гоцати* – *гоцак*, *плескати* – *плескач*, *тропати* – *тропак*, *щупати* – *щупак*;

– **-к-**: *підтримати* – *підтримка*, *крутити* – *крутка*, *розтягувати* – *розтяжка*, *заносити* – *заноска*, *закрутити* – *закрутка*, *зв'язувати* – *зв'язка*, *постановити* – *постановка*, *підсікати* – *підсічка*, *підбивати* – *підбивка*, *плетіння* – *плетінка*, *стояти* – *стійка*;

– **-ун-** + **-ець-**: *бігати* – *бігунець*, *повзати* – *повзунець*, *стрибати* – *стрибунець*;

– **-н-** + **-ець-**: *вибивати* – *вибиванець*, *завивати* – *завиванець*, *човгати* – *човганець*.

Висока словотвірна здатність українських дієслів є джерелом утворення чималої кількості іменників, які легко термінологізуються і стають важливими елементами тих чи тих терміносистем [1, 18]. Суфікс **-нн-** – найпродуктивніший формант для вираження процесуальності, утворює іменники зі значенням абстрактності середнього роду від дієслівних основ: *виконати* – *виконання*, *вистукувати* – *вистукування*, *присувати* – *присування*, *тренувати* – *тренування*, *присідати* – *присідання*, *вести* – *ведення*, *вивертати* – *вивертання*, *танцювати* – *танцювання*, *колисати* – *колисання*, *припадати* – *припадання*, *схрещувати* – *схрещування*. «Терміни на -нн (я) означають незакінчену абстрактну дію з відтінком мимовільності, а іменники на -к (а) означають конкретну, специфічну дію, що відбувається в будь-якій вузькій сфері практичної діяльності над певним об'єктом, позбавлену мимовільності» [цит. за: 7, 35].

Серед суфіксів, що функціонують у складі іменників зі значенням абстрактності, найпоширенішим є суфікс **-ість-**, за допомогою якого утворюються іменники жіночого роду від прикметникових основ. «При утворенні іменників на -ість діє словотвірно-семантична взаємобіркковість словотворчих компонентів: означаючи абстраговану якість, суфікс -ість взаємодіє із прикметниковими основами, які виражають якість когось чи чогось» [3, 126]: *амплітудний* – *амплітудність*, *виразний* – *виразність*, *віртуозний* – *віртуозність*, *гнучкий* – *гнучкість*, *дансантий* – *дансантийність*, *музикальний* – *музикальність*, *пластичний* – *пластичність*, *розгорнутий* – *розгорнутість*, *танцювальний* – *танцювальність*, *технічний* – *технічність*, *стійкий* – *стійкість*.

Серед аналізованої групи термінів виокремлюємо також іменники зі спеціальним значенням, у яких демінутивний суфікс **-ик** (**-ок**) втратив зменшено-пестливе значення: *вихиляс* – *вихилясник*, *міст* – *місток*, *млин* – *млинок*, *тин* – *тинок*.

Прикметники утворюються як на базі українських (*хоровод* – *хороводний*, *тинок* – *тинковий*, *круг* – *круговий*), так і на базі іншомовних за походженням основ (*рок-н-рол* – *рок-н-рольний* (*рок-н-ролівський*), *полонез* – *полонезний*, *мазурка* – *мазурковий*). Від іменникових твірних основ утворено прикметники за допомогою таких суфіксів:

– **-н-**: *амплітуда* – *амплітудний*, *бал* – *бальний*, *партер* – *партерний*, *соло* – *сольний*, *дует* – *дуетний*, *променада* – *променадний*, *народ* – *народний*, *екзерсис* – *екзерсисний*, *ритуал* – *ритуальний*, *статика* – *статична*, *динаміка* – *динамічна* (*рівновага*), *переміна* – *перемінний* (*крок*), *карнавал* – *карнавальний*, *кордебалет* – *кордебалетний*, *опора* – *опорна* (*нога*), *фокстрот* – *фокстротний*, *фольклор* – *фольклорний* тощо;

– **-ічн-**: *хореографія* – *хореографічний*, *ритм* – *ритмічний*, *гармонія* – *гармонічний*, *сцена* – *сценічний*, *техніка* – *технічний*;

– **-ован-**, **-ев-**, **-увальн-**: *синкопа* – *синкопований*, *ансамбль* – *ансамблевий*, *танець* – *танцювальний*.

У складі хореографічної лексики наявні деривати, що утворилися на ґрунті співвідношень іменникової основи (від іменників іншомовного походження) та дієслівного суфікса *-ува-*: *бал – балувати, брейк – брейкувати* (танцювати брейк), *дебют – дебютувати, шейк – шейкувати* (танцювати шейк), *такт – тактувати, вальс – вальсувати* (танцювати вальс) тощо.

Отже, ми проаналізували найпоширеніші, проте не всі моделі суфіксації, притаманні хореографічній термінології. Розглянуті приклади дозволяють констатувати, що суфіксальний спосіб словотвору є активним джерелом поповнення хореографічної лексики. Суфікси як словотвірні частини слова, приєднуючись переважно до дієслівних, а також іменникових, прикметникових основ, утворюють нові слова на позначення різноманітних хореографічних понять. Перспективним буде аналіз інших морфологічних способів словотвору в аналізованій терміносистемі.

Список використаних джерел

1. Вакуленко М. О. Сучасні проблеми термінології та української наукової термінографії / М. О. Вакуленко. – Київ, 2009. – 69 с.
2. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : навч. посіб. / В. О. Горпинич. – Київ : Вища шк., 1999. – 207 с.
3. Грещук В. В. Дериваційна здатність прикметникових основ в утворенні українських іменників на *-ість* / В. В. Грещук // Питання словотвору / за ред. І. І. Ковалика. – Київ : Вища шк., 1979. – 190 с.
4. Ковалик І. Вчення про словотвір / І. Ковалик. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1961. – 81 с.
5. Панько Т. І. Українське термінознавство : підручник / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
6. Плющ М. Я. Граматика української мови : підручник : у 2 ч. / М. Я. Плющ. – Київ : Вища школа, 2005. – Ч. 1: Морфеміка. Словотвір. Морфологія. – 286 с.
7. Шило Н. І. Структурні типи українських технічних термінів (на матеріалі лісової та деревообробної термінології) / Н. І. Шило // Питання словотвору / за ред. І. І. Ковалика. – Київ : Вища школа, 1979. – С. 28–42.

Анотація. У статті зосереджено увагу на суфіксальному способі словотвору у межах хореографічної терміносистеми. Описано основні словотвірні моделі, а також виокремлено найпродуктивніші суфікси.

Ключові слова: хореографічна лексика, термін, термінотворення, суфіксація.

Summary. *The creation of terms takes place upon the internal resources of the language from the terms that are established, or from the commonly used units of the literary language. In this case, the suffixes, which are the most convenient for constructing new terms, are usually borrowed from the general derivative fund.*

One of the requirements for the term (differential features) is nominative, that is, the ability to nominate scientific concepts that belong to different logical, as well as logical and grammatical categories. In choreographic terminology we distinguish terms-nouns, term-verbs, adjective terms, which can be both derivative and non-derivative formations. The suffixal way of word-formation (adding the suffix, suffixation) is one of the most productive in the creation of choreographic vocabulary. Suffixes, adding to different bases, form terms with new lexical meanings to denote certain concepts of objective reality. With suffixes, numerous words are formed – nouns, adjectives, verbs. The most productive suffixal method is in the creation of nouns that explain the largest number of noun suffixes in the Ukrainian language.

Nouns with the meaning of a person, names of dance realities, abstract concepts are formed by the suffixal method. Choreographic vocabulary is highly specialized, that's why there is a little number of nouns with a person's value. A number of terms have been recorded in the Ukrainian language for designating a person who is related to dance (professional activity, hobbies, etc.).

The name of the subject matter is usually called dance moves, which are often also formed by the suffixes from the verb base.

Examples of terms allow us to state that the suffixal method of word formation is an active source of replenishment of the choreographic vocabulary. Suffixes as word-building parts of the word, joining mainly verb, as well as nouns, adjective bases, form new words to denote various choreographic concepts.

The analysis of other morphological methods of word formation in the analyzed terminology system will be productive.

Key words: choreographic vocabulary, term, terminology, suffixation.

Отримано: 10.03.2018 р.